

Laksefisket i 2023, og en forvaltning etter norsk lov og internasjonale konvensjoner.

Laksefisket er et helt grunnleggende element i den samiske kulturen i Tanadalen. Folk her har fisket laks i mer enn 6 000 år. Samisk kultur her er 2-3 000 år gammel, og i samisk språk langs vassdraget har man rundt 1 000 lakserelaterte ord. Sjølaksefisket har likeledes gjennom lang tid vært en meget viktig del av sjøsamenes materielle kultur. Statlig forvaltning har imidlertid ført til at laksebestanden(e) i vassdraget er kommet på et så lavt nivå at fisket både i elv og sjø er blitt forbudt – med de negative kulturelle konsekvensene dette fører med seg.

Årsmøtet i Tana arbeiderparti, 6. mars 2023, vil i den forbindelse uttale følgende:

Tana arbeiderparti har med stor uro registrert at de forvaltende myndigheter over lang tid har kastet vrak på laksefiskernes tradisjonelle kunnskap om hvilke faktorer som påvirker laksebestanden. Alle typer predatorer på tanalaksen har økt kraftig på grunn av regelverk som har nedlagt forbud mot den tidligere forvaltning av disse. I forvaltningssammenheng er det fullstendig fornektet at dette har noen betydning for laksebestanden.

I den den forbindelse finner vi det riktig å vise til Arbeiderpartiet og Senterpartiets merknader om dette i forbindelse med stortingsbehandlingen av den nåværende Tanaavtalen med Finland. Jf. «Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om samtykke til inngåelse av avtale mellom Norge og Finland om fisket i Tanavassdraget.» Innst. 228 S – 2016 – 2017, s. 9, ang. «Sel og sjøfugl»:

«Stortinget ber regjeringen om å igangsette et arbeid basert på moderne forskning og tradisjonsbasert kunnskap for bekjempelse av predatorer på laks og laksesmolt i Tanavassdraget. Det forutsettes at dette arbeidet gjennomføres av Klima- og miljødepartementet og Tanavassdragets fiskeforvaltning i samarbeid med lokale jeger- og fiskeforeninger.»

Situasjonen for laksebestandene i Tanavassdraget er nå til dels svært vanskelig, til tross for at garnfisket etter laks både i sjø og elv de siste femti årene er blitt redusert til en brøkdel av det den var på begynnelsen av 1970-tallet. Ikke minst gjelder det forbudet mot å fiske laks både i Tanaelva og Tanafjorden, og det nærmeste kystområdet på begge sider av fjorden. Derfor er det helt nødvendig at det predasjonsdempende programmet som AP og SP, og som Tanavassdragets fiskeforvaltning også har foreslått, nå blir iverksatt.

Ut fra de planene som nå foreligger, ser det ut til at forvaltningsmyndighetene også i 2023, i likhet med i 2019 og 2023 vil tillate fri oppgang av pukkellaks til Tanaelva. Prognosene tyder på at mange hundre tusen slike individer vil søke seg opp i vassdraget i år. En felleordning er planlagt et stykke oppe i elva. Hvor effektiv den vil bli er ganske usikkert.

Sjølaksefiske etter pukkellaks - og et kulturbetinget fiske.

Etter at russe- eller pukkellaksen første gang viste seg i Finnmark fra 1960, ble denne uønskede bestanden arten holdt nede av at man lenge hadde et stort antall sjølaksefiskere. Dette hindret storoppgang i elvene.

Etter at sjølaksefisket etter hvert ble mer og mer marginalisert gjennom stadige innskrenkninger, fikk pukkellaksen større og større spillerom. Nå har man nådd et akutt nivå.

Derfor er det en direkte skadelig forvaltningspolitikk hvis forbudet mot fiske i sjø etter pukkellaks i Tanafjorden og det nærmeste kystområdet opprettholdes. Vi kjenner til at det fra sjølaksefiskerhold konkret er foreslått at myndighetene inngår kontrakt med fiskerne om røkting av kilenøtene hver fjerde time, for å unngå unødig tap av atlantehavslaks.

Etter det vi kjenner til har det vært enighet mellom AP og SP at også sjølaksefiskerne skal kunne delta i bekjempelsen av pukkellaks.

Vi ber om at dette forslaget blir satt ut i livet i innsigsperioden for pukkellaks, kommende sommer.

Sjølaksefisket har vært meget viktig i den sjøsamiske og lokale kyst- og fjordkulturen. Sjølaksefiskerne er en egen rettighetsgruppe. Vi finner det derfor rimelig at sjølaksefiskerne i dette området, utenom det organiserte fisket etter pukkellaks, også gis mulighet til et visst kulturbetinget fiske etter atlantehavslaks. Nærmere regler for dette bør utformes i samarbeid med sjølaksefiskernes organisasjoner i Finnmark.

Fisket i Tanavassdraget.

På norsk side er det to lokale lovfestede rettighetshavergrupper:

- Garnfiskere (Laksebreveiere) – som i tillegg til garn også kan fiske med stang
- Stangfiskere

Begge grupper har rett til videreføring av sin kulturelle praksis.

Vi finner at følgende prinsipper legges til grunn for det kulturbaserte fisket:

- Alle rettighetshavere har rett til å fiske med tradisjonelle redskap i den tilmålte tiden
- Fisket med stang foregår fra land, på egen side av riksgrensen
- Forutsatt enighet med Finland kan lokale rettighetshavere også dorge fra båt
- Visse sideelver kan også åpnes for et kontrollert fiske med stang
- Laksebreveiere kan velge mellom garnredskap eller stang

Ut fra at vi har eget lokalt forvaltningsorgan - Tanavassdragets fiskeforvaltning – er det naturlig at det er dette organet som gir de nærmere retningslinjene for konkretiseringen av de forannevnte prinsippene. Dét vil være i tråd med det en enstemmig stortingskomité la til grunn i «Innst 228 S – 2016 – 2017», s.9:

«Komiteen viser til at fisket i Tanavassdraget er regulert etter Tanaloven. Komiteen vil bemerke at Tanaloven er en særlov for å sikre de særskilte rettigheter lokalbefolkningen har til fiske i Tanavassdraget på grunnlag av lov, alders tids bruk og lokal sedvane, jf. lovens §1. Komiteen forutsetter at forvaltningen av loven skal være basert på lokalt selvstyre gjennom Tanavassdragets fiskeforvaltning.»

Lovgrunnlaget

Forvaltningen av Deatnu/Tanavassdraget er i strid med Naturmangfoldlovens bestemmelse om at tradisjonell kunnskap skal være ett av kunnskapsgrunnlagene for forvaltning av

fornybare ressurser. I dag er det bare biovitenskapelig kunnskap som legges til grunn, mens samisk tradisjonskunnskap har liten eller ingen plass.

Grunnlovens paragraf 110 a, sammen med flere internasjonale konvensjoner, er det prinsipielle lovgrunnlaget for trygging også av samisk materiell kultur. Særlig aktuell er artikkel 27 i FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, som ikke minst er sterkt aktualisert i forbindelse med høyesterettsdommen i Fosensaken.

I den videre forvaltning av vassdraget bør man legge mer vekt på både interne lovbestemmelser og internasjonale konvensjoner som krever at også lokale stemmer blir hørt og lyttet til.